

บทที่ 3

ทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาเพื่อให้ทราบถึง การใช้ข้อมูลทางการบัญชีในการบริหารสินเชื่อของธนาคาร ออมสินในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จะแสดงให้เห็นถึง ข้อมูลทางบัญชี การวิเคราะห์งบการเงิน การวิเคราะห์งบกระแสเงินสด การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของกิจการ เพื่อนำมาช่วยในการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ การประเมินผล คิดตาม และหาทางแก้ไขหนี้

ในการศึกษารุ่นนี้จะ ได้นำทฤษฎีและแนวความคิด ดังต่อไปนี้มาศึกษา

การวิเคราะห์ C's policy ⁴

หลักเกณฑ์ที่ใช้สำหรับพิจารณาธุรกิจและหลักประกันเงินกู้ว่ามีคุณค่าหรือมีข้อดีมากน้อย เพียงพอที่จะตัดสินใจอนุมัติเงินกู้ให้แก่ธุรกิจหรือไม่ ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ใช้มีอยู่ 5 C's ดังต่อไปนี้

1. **คุณสมบัติของผู้ขอกู้ (Character)** เป็นลักษณะภายในของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะมีทั้งคุณสมบัติที่ดีและไม่ดีรวมกัน ซึ่งจะหาข้อมูลได้โดยการสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตจากบุคคลลักษณะ รวมทั้งการที่จะต้องใช้ประสบการณ์ในการวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้โดยถูกต้องว่าผู้ขอกู้แต่ละรายมีคุณสมบัติที่ดีหรือไม่ เหมาะสมที่จะให้กู้หรือไม่ โดยจะต้องพิจารณาให้ทราบถึง

- 1.1 บุคลิกลักษณะของผู้ขอกู้ เกี่ยวกับชื่อเสียง การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ และความน่าเชื่อถือในสายตาบุคคลทั่วไป
- 1.2 ความเป็นอยู่และอุปนิสัยในการใช้จ่ายเงิน ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย อาชีพ ความซื่อสัตย์ การศึกษา ลักษณะของการใช้จ่าย
- 1.3 ความเสี่ยงที่จะทำให้ขาดคุณสมบัติที่จะได้รับการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ เช่น ชอบเล่นการพนัน การที่พยายามปกปิดข้อมูลบางอย่าง

2. **ความสามารถในการชำระหนี้ (Capacity)** หมายถึง ประสิทธิภาพของลูกหนี้ในการที่จะสามารถชำระหนี้คืนให้กับธนาคาร ได้ตรงตามกำหนดเวลา ซึ่งต้องพิจารณาปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง 2 ประการ คือ

- 2.1 ความสามารถในการหารายได้
- 2.2 รูปแบบของการใช้จ่าย

⁴ สุรพล อยู่เจริญกิจ, คู่มือพนักงานอำนวยการสินเชื่อ, (2542), หน้า 4 .

3. **เงินทุน (Capital)** หมายถึง ความมั่นคงทางการเงินของลูกค้านำหรือกิจการ ซึ่งประกอบด้วยเงินสดในมือ เงินฝากธนาคาร สินค้าที่มีอยู่ ลูกหนี้การค้าของผู้ขอกู้

4. **หลักประกัน (Collateral)** หมายถึง ทรัพย์สินที่สามารถนำมาค้ำประกันการขอสินเชื่อ โดยอาจเป็นบุคคล อสังหาริมทรัพย์ สมุดเงินฝากบัญชี ซึ่งจะต้องทำการวิเคราะห์หลักประกัน และหลักประกันเหล่านี้จะต้องมีมูลค่ามากกว่าวงเงินที่ขอกู้

5. **สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับลูกค้านำหรือกิจการ (Condition)** ไม่ว่าจะเป็นสภาวะเศรษฐกิจ การเมือง พหุติกรรมการบริโภค นโยบายของรัฐบาล ที่จะส่งผลกระทบต่อลูกค้านำหรือกิจการที่ขอกู้

การวิเคราะห์อัตราร้อยละของยอดรวม (Percentage Analysis)⁵

เป็นวิธีลดตัวเลขที่จะวิเคราะห์ให้น้อยลง เพื่อสะดวกในการที่จะสรุปผลการวิเคราะห์ได้โดยง่าย ทั้งนี้ ด้วยการเทียบตัวเลขที่ต้องวิเคราะห์ให้เป็นอัตราร้อยละของฐานที่กำหนดไว้ โดยปกติแล้วการวิเคราะห์ทั้งงบกำไรขาดทุนมักจะแสดงรายการอื่นๆ เป็นอัตราร้อยละต่อยอดขาย หรือต่อยอดต้นทุน ส่วนงบดุลนั้นจะแสดงเป็นอัตราร้อยละต่อยอดทรัพย์สินทั้งสิ้น ทำให้สะดวกในการเปรียบเทียบช่วยในการประเมินผลรายการที่สัมพันธ์กันได้ง่ายและเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหากมีการเขียนเป็นกราฟ แสดงแนวโน้มของข้อมูลด้วยแล้วจะช่วยให้ดูการเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ง่าย การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. **การวิเคราะห์งบการเงินแนวนอน(Horizontal Analysis)** เป็นการวิเคราะห์โดยดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรายการต่างๆ ในงบการเงินเมื่อเวลาผ่านไป เช่น งบการเงินหลายปีมาเปรียบเทียบกันจากอดีตถึงปัจจุบัน ปีต่อปี เพื่อดูว่ารายการต่างๆ เพิ่มขึ้นหรือลดลงเป็นจำนวนเงินเท่าไรหรือคิดเป็นอัตราร้อยละของการเพิ่มหรือลดลงเท่าไร ผลจากการวิเคราะห์จะทำให้ทราบการเปลี่ยนแปลงของรายการนั้น ซึ่งเป็นวิธีง่ายที่จะชี้เฉพาะให้เห็นความแตกต่างเพื่อจะได้หาสาเหตุต่อไป

2. **การวิเคราะห์งบการเงินแนวตั้ง(Vertical Analysis)** เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายการต่างๆ ในงบการเงินของปีเดียวกัน โดยกำหนดให้มูลค่าของรายการที่สำคัญในงบการเงินเป็นตัวเปรียบเทียบหรือเป็นฐาน มีค่าเป็นอัตราร้อยละเท่ากับ 100 แล้วดูว่ารายการอื่นจะมีค่าเป็นอัตราร้อยละเท่าไร เรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่าการวิเคราะห์ย่อส่วน(Common size analysis)

⁵ ธนิตา จิตรน้อมรัตน์, การบริหารการเงิน, (กรุงเทพฯ : บริษัท เอคิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.2540), หน้า

เปรียบเทียบหรือเป็นฐาน มีค่าเป็นอัตราร้อยละเท่ากับ 100 แล้วดูว่ารายการอื่นจะมีค่าเป็นอัตราร้อยละเท่าไร เรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่าการวิเคราะห์ข้อส่วน(Common size analysis)

อัตราส่วนทางการเงิน (Ratios)⁶

หมายถึง การเปรียบเทียบระหว่างรายการในงบการเงินตั้งแต่สองรายการขึ้นไปมาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างรายการ อาจออกมาในรูปของสัดส่วน เช่น อัตราส่วนเงินหมุนเวียน 2 : 1 หรือในรูปของอัตราร้อยละ เช่น กำไรสุทธิต่อยอดขาย 10% หรือในรูปของจำนวนครั้ง หรือจำนวนรอบ เช่น อัตราหมุนของลูกหนี้ 10 ครั้ง แม้กระทั่งออกมาในรูปของระยะเวลา เช่น ระยะเวลาจัดเก็บหนี้ 30 วัน เป็นต้น ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของการบริหารเงิน คือ

1. อัตราส่วนวิเคราะห์ความคล่องตัวทางการเงิน
2. อัตราส่วนวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการใช้สินทรัพย์
3. วิเคราะห์ความสามารถในการก่อหนี้
4. อัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการหากำไร

การแปลความและการใช้ประโยชน์นั้นได้จากการเปรียบเทียบ ซึ่งกระทำได้ 3 รูปแบบ คือ

- เปรียบเทียบกับอัตราส่วนมาตรฐาน
- เปรียบเทียบกับอัตราส่วนเฉลี่ยของกลุ่มบริษัทในอุตสาหกรรมเดียวกัน
- เปรียบเทียบกับอัตราส่วนของบริษัทเดียวกันในอดีตต่อเนื่องหลายๆ ปี

อัตราส่วนวิเคราะห์ความคล่องตัว (Liquidity Ratios) เป็นอัตราส่วนวัดความสามารถในการจ่ายภาระผูกพันทางการเงินระยะสั้นเมื่อครบกำหนด ตามความหมายนี้แยกพิจารณาได้ 3 ประเด็น คือ (1)สินทรัพย์จะต้องมากกว่าหนี้สิน (2) มีความสามารถในการเปลี่ยนสินทรัพย์มาเป็นเงินสดได้เร็ว และ (3) เงินที่ได้ต้องพอที่จะชำระหนี้ที่ครบกำหนด อัตราส่วนในกลุ่มนี้แบ่งได้ 2 อัตราส่วน คือ

1. อัตราส่วนเงินหมุนเวียน (Current Ratio) เป็นอัตราส่วนระหว่างสินทรัพย์หมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียน อัตราส่วนนี้ถือได้ว่าเป็นเครื่องวัดความคล่องตัวอย่างคร่าวๆ และนิยมใช้กันมาก

$$\text{อัตราส่วนเงินหมุนเวียน} = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

⁶ เพชร ชุมทรัพย์, หลักการบริหารการเงิน, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 11-

โดยทั่วไปแล้วธุรกิจสามารถชำระหนี้สินระยะสั้นได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกิจการมีเงินสดหรือสินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดในระยะเวลาอันสั้นมากน้อยเท่าใด ดังนั้นการเปรียบเทียบจำนวนสินทรัพย์หมุนเวียนว่ามีจำนวนเป็นเท่าใดต่อหนี้สินหมุนเวียน(อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน) จะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นของกิจการ ถ้าอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนสูงย่อมแสดงถึงความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นสูงเป็นที่น่าพอใจของผู้ให้กู้เงิน แต่ถ้าอัตราส่วนนี้ต่ำแสดงว่าธุรกิจอาจไม่สามารถชำระหนี้สินระยะสั้นได้เมื่อครบกำหนด

ซึ่งปกติอัตราส่วนนี้ควรมีค่าอย่างต่ำเท่ากับ 2 : 1 (ธุรกิจมีสินทรัพย์หมุนเวียน 2 บาท ต่อหนี้สินหมุนเวียน 1 บาท) แต่การที่มีอัตราส่วนนี้ต่ำก็ไม่ได้หมายความว่าธุรกิจจะไม่สามารถชำระหนี้ได้เสมอไป เช่น ในธุรกิจที่ต้องลงทุนในสินทรัพย์ถาวรจำนวนมากแต่ใช้สินทรัพย์หมุนเวียนค่อนข้างน้อย ก็ไม่จำเป็นต้องมีสินทรัพย์หมุนเวียนในจำนวนสูงก็ได้ หรือถึงแม้ว่าจะมีสินทรัพย์หมุนเวียนมาก เช่นธุรกิจประเภทค้าขายสินค้าส่งและปลีกจะต้องมีสินทรัพย์หมุนเวียนค่อนข้างมากจากสินค้าคงเหลือ ก็ไม่ได้หมายความว่าจะมีสภาพคล่องสูงเสมอไป บางครั้งอาจหมายถึงว่าธุรกิจนั้นอาจชะงักจึงไม่ได้นำเงินไปลงทุนในด้านต่างๆก็ได้

2. อัตราส่วนสินทรัพย์คล่องตัว (Acid Test Ratio or Quick Ratio) จากเหตุที่สินค้าคงเหลือขาดความคล่องตัวและมีปัญหาเรื่องราคาและความสูญเสียดังนั้นจึงได้มีอัตราส่วนนี้ขึ้น ซึ่งจะไม่นับรวมทั้งรายการสินค้าและค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า อัตราส่วนนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพคล่องทางการเงินได้ดีกว่าอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน โดยปกติแล้วอัตราส่วนนี้มีค่าเท่ากับ 1 : 1 ซึ่งถ้าอัตราส่วนนี้ต่ำ จะแสดงให้เห็นว่าความสามารถชำระหนี้สินระยะสั้นของธุรกิจไม่ดีทำให้ไม่สามารถชำระหนี้สินได้ทันกำหนด แต่ถ้าอัตราส่วนนี้สูง อาจแสดงได้ว่าธุรกิจมีสภาพคล่องทางการเงินสูง

$$\text{อัตราส่วนสินทรัพย์คล่องตัว} = \frac{\text{เงินสด+เงินลงทุนชั่วคราว+ลูกหนี้}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

อัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการใช้สินทรัพย์ (Activity Ratios) เป็นอัตราส่วนวัดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรของธุรกิจ อัตราส่วนในกลุ่มนี้เป็นอัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างยอดขายกับเงินลงทุนในรายการสินทรัพย์ต่างๆ แต่ละรายการที่ต้องการวิเคราะห์ เช่น อัตราการหมุนของลูกหนี้ อัตราการหมุนของสินค้า อัตราการหมุนของสินทรัพย์ถาวร ฯลฯ การคำนวณอัตราส่วนในกลุ่มนี้จึงเกี่ยวข้องกับทั้งบุคคลและงบกำไรขาดทุน ความเร็วของอัตราการหมุนจากการใช้สินทรัพย์ที่คำนวณได้ จะบอกถึงประสิทธิภาพจากการบริหารสินทรัพย์ประเภทนั้นๆ อัตราส่วนในกลุ่มนี้ แบ่งได้ดังนี้

1. อัตราการหมุนของลูกหนี้ (Account Receivable Turnover) เป็นอัตราส่วนระหว่างขายเชื่อกับลูกหนี้ถัวเฉลี่ยหรือลูกหนี้อายุปลายปีแล้วแต่กรณี ผลลัพธ์ที่ได้จะบอกให้ทราบว่า จากยอดที่ขายเชื่อทั้งปี ธุรกิจเก็บหนี้ได้เฉลี่ยแล้วกี่ครั้ง และถ้าจะให้เห็นชัดยิ่งขึ้น ควรแปลงจำนวนครั้งที่ได้ให้เป็นระยะเวลาจัดเก็บหนี้

$$\text{อัตราส่วนการหมุนของลูกหนี้} = \frac{\text{ขายเชื่อสุทธิ}}{\text{ลูกหนี้ถัวเฉลี่ย}}$$

อัตราส่วนนี้จะใช้วัดความสามารถของธุรกิจในการเก็บหนี้ และเป็นสิ่งบ่งบอกคุณภาพของลูกหนี้ของธุรกิจ ถ้าอัตราส่วนนี้ต่ำแสดงว่าระยะเวลาตั้งแต่ธุรกิจขายสินค้านั้นออกไปจนถึงวันที่เรียกเก็บเงิน ได้ยิ่งยาวนานหรือแสดงว่าธุรกิจอาจมีนโยบายที่ไม่เข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อทำให้การจัดเก็บหนี้ขาดประสิทธิภาพ

2. อัตราการหมุนของสินค้า (Inventory Turnover) เป็นอัตราส่วนระหว่างยอดขายของธุรกิจกับสินค้าคงเหลือ จากผลการคำนวณบอกให้ทราบว่า ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมา ยอดขายที่เกิดขึ้นระหว่างปีเมื่อเทียบกับสินค้าที่มีอยู่ในมือ จะต้องมียอดสินค้าตามจำนวนที่มีอยู่กี่ครั้งจึงจะพอขาย และจากจุดนี้ยังหาต่อไปได้อีกว่า แต่ละครั้งที่ขายสินค้าได้โดยเฉลี่ยแล้วต้องใช้เวลากี่วันก็เดือน ถ้าจำนวนครั้งที่ขายได้ยิ่งมากหรือถี่ ช่วงระยะเวลาที่จะใช้ในการขายสินค้าจะยิ่งสั้น ยอดขายนั้นเป็นราคาตลาด ซึ่งเท่ากับต้นทุนบวกกำไร แต่สินค้าคงเหลือเป็นราคาทุนที่ถูกแล้วในการคำนวณ ควรใช้ต้นทุนสินค้าที่ขายมากกว่าใช้ยอดขาย และ สินค้าคงเหลือควรจะใช้ถัวเฉลี่ยมากกว่าใช้สินค้าคงเหลือปลายงวดเพียงจุดเดียว

$$\text{อัตราการหมุนของสินค้า} = \frac{\text{ต้นทุนขาย}}{\text{สินค้าคงเหลือถัวเฉลี่ย}}$$

ถ้าอัตราส่วนนี้ต่ำแสดงว่ามีเงินลงทุนซึ่งไปจมอยู่ในสินค้าจำนวนหนึ่งมากเกินไป ซึ่งธุรกิจควรจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากกว่านี้ แต่หากอัตราส่วนนี้สูงแสดงว่าธุรกิจสามารถเปลี่ยนสินค้าเป็นเงินสดได้ดี แต่การที่จะทราบว่าอัตราส่วนนี้สูงหรือต่ำจำเป็นต้องพิจารณาประเภทของธุรกิจด้วย หากเป็นธุรกิจพาณิชย์กรรมจะมีอัตราส่วนนี้สูง และการที่มีอัตราส่วนนี้สูงอาจเกิด

จากการลดราคาขายสินค้า ซึ่งจะเสียโอกาสในการทำกำไรได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการขายประกอบด้วย

3. อัตราการหมุนของสินทรัพย์ถาวร (Fixed Assets Turnover) เป็นอัตราส่วนระหว่างยอดขายสุทธิและสินทรัพย์ถาวร เช่นเดียวกันผลลัพธ์ที่ได้จะบอกให้ทราบถึงความสามารถในการใช้สินทรัพย์ถาวร ถ้าหมุนได้จำนวนครั้งมากขึ้น แสดงว่าการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ถาวรมากขึ้น ค่าเฉลี่ยของค่าเสื่อมราคาต่อหน่วยจะลดลง ซึ่งจะส่งผลให้กำไรของธุรกิจนั้นดีขึ้น สินทรัพย์ถาวรที่นำมาคำนวณคือ ยอดก่อนหักค่าเสื่อมราคาสะสม

$$\text{อัตราการหมุนของสินทรัพย์ถาวร} = \frac{\text{ขายสุทธิ}}{\text{สินทรัพย์ถาวร}}$$

4. อัตราการหมุนของสินทรัพย์รวม (Total Assets Turnover) เป็นอัตราส่วนขายสุทธิต่อสินทรัพย์รวมทั้งสิ้น เป็นอัตราส่วนวัดประสิทธิภาพในการใช้สินทรัพย์รวมเพื่อให้เห็นภาพกว้างๆ

$$\text{อัตราการหมุนของสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{ขายสุทธิ}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

อัตราส่วนนี้จะทำให้เห็นถึงความสามารถของธุรกิจในการใช้สินทรัพย์รวมทั้งหมดว่าก่อให้เกิดรายได้เท่าใด มีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าอัตราการหมุนของสินทรัพย์รวมต่ำ ก็แสดงว่าธุรกิจไม่มีความสามารถในการใช้สินทรัพย์ ซึ่งอัตราส่วนนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการคำนวณหาอัตราการหมุนของเงินทุนหมุนเวียนได้ โดยเปลี่ยนสินทรัพย์รวมเป็นเงินทุนหมุนเวียน

อัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการก่อหนี้ (Leverage Ratios) ธุรกิจที่มีโครงสร้างทางการเงินประกอบด้วยส่วนหนี้สูงมากเมื่อเทียบกับส่วนของผู้ถือหุ้นแล้ว ธุรกิจนั้นจะมีความมั่นคงน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับธุรกิจที่มีส่วนหนี้ต่ำ อัตราส่วนภาระหนี้ ใช้วัดความอ่อนแอทางการเงินอันเกิดจากการก่อหนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้วัดขนาดของเงินกู้ยืมที่ธุรกิจได้จัดหา และขนาดของกำไรที่ลดลงได้ก่อนที่ธุรกิจนั้นจะประสบปัญหาการจ่ายดอกเบี้ย อัตราส่วนในกลุ่มนี้ประกอบด้วย

1. อัตราส่วนแห่งหนี้ (Debt Ratio) เป็นอัตราส่วนระหว่างหนี้สินรวม (หนี้ระยะสั้นและหนี้ระยะยาว) ต่อสินทรัพย์รวม เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดเงินทุนรวมของธุรกิจที่จัดหามาในรูปแบบของหนี้ ซึ่งถือว่ามีค่าสำคัญต่อเจ้าหนี้ระยะยาวมาก เนื่องจากเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องในสินทรัพย์ของธุรกิจก่อน ผู้ถือหุ้น ยิ่งอัตราร้อยละของเงินลงทุนในสินทรัพย์ซึ่งได้มาจากเจ้าหนี้น้อยเท่าใด ความเสี่ยงที่เจ้าหนี้จะไม่ได้เงินคืนย่อมน้อยลงเท่านั้น สำหรับผู้ถือหุ้นก็ไม่ต้องการให้อัตราส่วนนี้สูงเช่นกัน เนื่องจากกิจการจะต้องมีการระดมเบี้ยจ่ายสูง การที่จะพิจารณาว่าอัตราส่วนนี้ควรจะเป็นเท่าไรก็ขึ้นอยู่กับขนาด ประเภทของธุรกิจและความสามารถในการหากำไรของธุรกิจ หากสามารถหากำไรได้สูง โอกาสที่เจ้าหนี้จะได้รับเงินคืนและดอกเบี้ยก็ย่อมมีมากขึ้นด้วย

$$\text{อัตราส่วนแห่งหนี้} = \frac{\text{หนี้สินรวม}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

2. อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย (Interest Coverage Ratio) เป็นอัตราส่วนระหว่างดอกเบี้ยกับกำไรก่อนดอกเบี้ยก่อนภาษีเงินได้ ผลลัพธ์ที่ได้แสดงให้เห็นว่าในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมาธุรกิจมีรายได้ก่อนดอกเบี้ยก่อนภาษีเงินได้เป็นกี่เท่าของดอกเบี้ยที่ธุรกิจต้องจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ อัตราส่วนนี้จะแสดงให้เห็นความสามารถของธุรกิจในการชำระดอกเบี้ย

$$\frac{\text{อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย}}{\text{ดอกเบี้ย}} = \frac{\text{กำไรจากการดำเนินงาน}}{\text{ดอกเบี้ยจ่าย}}$$

3. อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Debts to Shareholders' Equity) เป็นอัตราส่วนระหว่างหนี้สินรวมกับส่วนของผู้ถือหุ้น ใช้วัดการดำเนินธุรกิจว่าธุรกิจได้ใช้เงินทุนจากเจ้าหนี้และจากผู้ถือหุ้นส่วนใดเป็นสัดส่วนเท่าใด ถ้าสัดส่วนของเงินลงทุนมาจากผู้ถือหุ้นค่อนข้างสูง เจ้าหนี้ก็มีความเสี่ยงต่ำที่จะไม่ได้เงินคืน และอัตราส่วนที่เหมาะสมควรจะเท่ากับ 1 : 1

$$\text{อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น} = \frac{\text{หนี้สินรวม}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}}$$

อัตราส่วนวิเคราะห์ความสามารถในการหาคำไร (Profitability Ratios) เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดประสิทธิภาพในการบริหารงานของฝ่ายบริหาร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

- ก. กลุ่มกำไรสัมพันธ์กับยอดขาย
- ข. กลุ่มกำไรสัมพันธ์กับเงินลงทุน

ค. กลุ่มกำไรสัมพันธ์กับยอดขาย อัตราส่วนกลุ่มนี้ได้จากงบกำไรขาดทุน แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการควบคุมค่าใช้จ่าย การทำกำไรจากยอดขาย ผลตอบแทนกลุ่มนี้ประกอบด้วยผลตอบแทนขั้นต้น ผลตอบแทนจากการดำเนินงาน และผลตอบแทนจากกำไรสุทธิ

1. ผลตอบแทนขั้นต้น (Gross Profit Margin) เป็นอัตราส่วนระหว่างกำไรขั้นต้นกับขายสุทธิ

$$\text{ผลตอบแทนขั้นต้น} = \frac{\text{กำไรสุทธิขั้นต้น}}{\text{ขายสุทธิ}}$$

2. ผลตอบแทนจากการดำเนินงาน (Operating Profit Margin) เป็นอัตราส่วนระหว่างกำไรจากการดำเนินงานกับขายสุทธิ

$$\text{ผลตอบแทนจากการดำเนินงาน} = \frac{\text{กำไรจากการดำเนินงาน}}{\text{ขายสุทธิ}}$$

3. ผลตอบแทนจากกำไรสุทธิ (Net Profit Margin) เป็นอัตราส่วนระหว่างกำไรสุทธิตั้งกับขายสุทธิ ทำให้ทราบว่าธุรกิจมีความสามารถหาคำไรได้เท่าใดของยอดขาย ถ้าอัตราส่วนนี้สูง แสดงว่ากิจการมีความสามารถในการหาคำไรสูง แต่อัตราส่วนนี้ก็มิใช่อำกัคคือ รายการค่าใช้จ่ายบางรายการที่นำไปหักจากรายได้จะไม่ได้มาจากกิจกรรมในการขายจริงๆ เช่น ค่าใช้จ่ายทางการเงิน เป็นต้น แต่ถ้าเราใช้กำไรจากการดำเนินงานแทนกำไรสุทธิจะทำให้ทราบความสามารถในการผลิตและขายสินค้าของกิจการที่แท้จริงได้

$$\text{ผลตอบแทนจากกำไรสุทธิ} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ขายสุทธิ}}$$

ข. กลุ่มสัมพันธ์กับเงินลงทุน อัตราส่วนกลุ่มนี้ได้จากงบกำไรขาดทุนและงบดุล

4. ผลตอบแทนสุทธิจากสินทรัพย์รวม (Return on Assets ตัวย่อ ROA) เป็นอัตราส่วนระหว่างกำไรสุทธิกับสินทรัพย์รวม ผลลัพธ์ที่ได้จะแสดงให้เห็นว่า ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมา จากเงินลงทุนในสินทรัพย์รวม 100 บาท สามารถทำกำไรในรอบปีนั้นได้เท่าไร อัตราส่วนนี้สูงย่อมแสดงถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานจากสินทรัพย์ลงทุนได้ดี

$$\text{ผลตอบแทนสุทธิจากสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

5. ผลตอบแทนสุทธิจากส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity ตัวย่อ ROE) เป็นอัตราส่วนระหว่างกำไรสุทธิกับส่วนของผู้ถือหุ้นสามัญ ทำให้ทราบว่าผู้ถือหุ้นจะได้ผลตอบแทนกลับคืนไปในอัตราส่วนเท่าไร ถ้าอัตราส่วนนี้สูง แสดงว่าประสิทธิภาพในการหากำไรสูง

$$\text{ผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้นสามัญ}}$$

การวิเคราะห์เพื่อหาจุดคุ้มทุน (Break-even Point Analysis)⁷

จุดคุ้มทุน หมายถึง จุดที่ปริมาณสินค้าหรือบริการที่ธุรกิจจำหน่ายออกไปแล้ว มีผลทำให้รายได้เท่ากับต้นทุนของสินค้าหรือบริการบวกค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นที่จ่ายออกไป ภายในรอบระยะเวลาหนึ่ง ๆ โดยทั่วไปแล้วยอดขายได้หรือยอดขายของกิจการจะผันแปรหรือเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณของสินค้าหรือบริการที่กิจการจำหน่ายไป

⁷ เพชร ชุมทรัพย์, หลักการบริหารการเงิน, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536, หน้า 68

วิธีวิเคราะห์จุดคุ้มทุนแบ่งได้ 3 วิธี⁸ คือ วิธีสมการ วิธีแผนภูมิ และวิธีกำไรผันแปร

1. วิธีวิเคราะห์จุดคุ้มทุนด้วยวิธีสมการ เป็นการหาจุดคุ้มทุนจากการใช้สมการ ดังต่อไปนี้

$$P.Q. = V.Q. + F$$

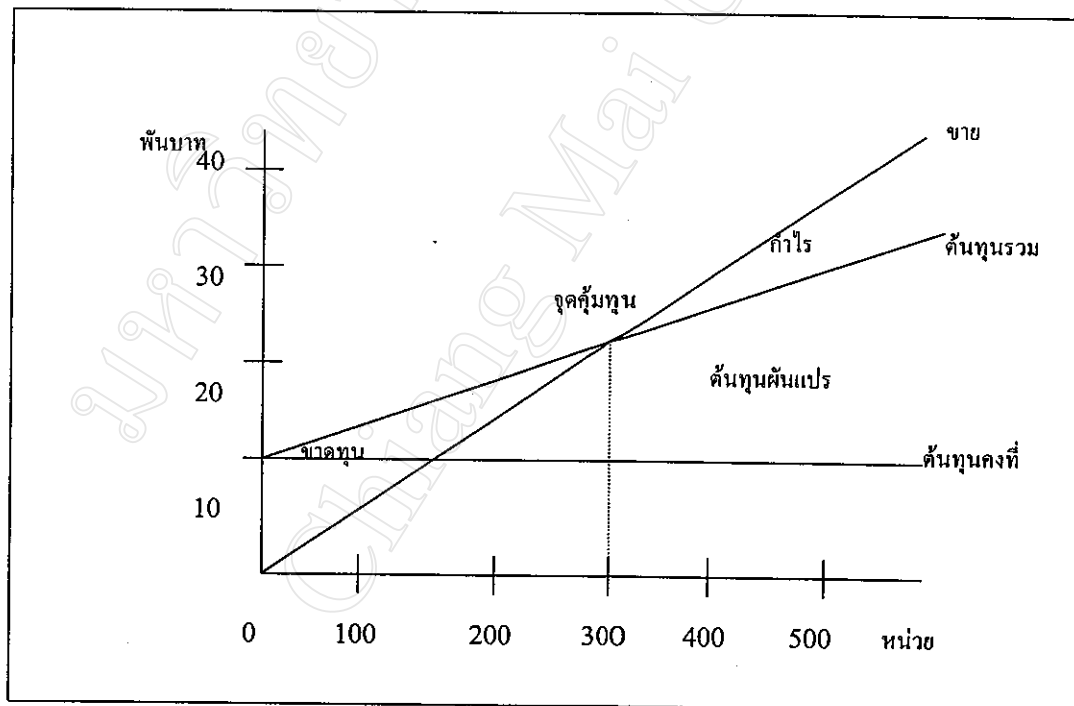
ถ้า P คือ ราคาขายต่อหน่วย

Q คือ จำนวนหน่วยที่ขาย

V คือ ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย

F คือ ต้นทุนคงที่

2. วิธีวิเคราะห์จุดคุ้มทุนด้วยวิธีแผนภูมิ จากข้อมูลที่ปรากฏจากการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนด้วยวิธีสมการ สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแสดงความสัมพันธ์เพื่อหาจุดคุ้มทุน ได้ดังนี้

รูปที่ 3.1 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนด้วยแผนภูมิ

⁸ เพชรีย์ ชุมทรัพย์, การวิเคราะห์งบการเงิน, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 298.

3. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนด้วยวิธีกำไรผันแปร เป็นการเน้นการนำกำไรส่วนผันแปร ซึ่งเป็นกำไรอันเกิดจากผลต่างระหว่างยอดขายกับต้นทุนผันแปร $[Q(P - V)]$ เพื่อนำกำไรผันแปรนี้ไปชดเชยต้นทุนคงที่ จุดที่กำไรผันแปรเท่ากับต้นทุนคงที่ จุดนั้นคือ จุดคุ้มทุน $[Q(P - V) = F]$

วิธีคำนวณกำไรผันแปร:

1. ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน

$$\begin{aligned} \text{กำไรผันแปรต่อหน่วย} &= \text{ราคาขายต่อหน่วย} - \text{ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย} \\ \text{ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน} &= \frac{\text{ต้นทุนคงที่}}{\text{กำไรผันแปรต่อหน่วย}} \\ &= \frac{F}{(P - V)} \end{aligned}$$

2. ยอดขาย ณ จุดคุ้มทุน สามารถคำนวณหาจุดคุ้มทุนได้เช่นเดียวกันเพียงแต่เปลี่ยนจากปริมาณขายมาเป็นยอดขายเท่านั้น แทนที่ใช้ต้นทุนผันแปรต่อหน่วยและราคาขายต่อหน่วยกลับใช้ยอดรวมพร้อมกับคำนวณหาอัตราส่วนกำไรผันแปร โดยหารกำไรผันแปรรวมด้วยยอดขายรวม หลังจากนั้นจึงนำไปคำนวณหา ยอดขาย ณ จุดคุ้มทุนตามสูตร

$$\begin{aligned} \text{อัตราส่วนกำไรผันแปร} &= \frac{\text{กำไรผันแปรรวม}}{\text{ยอดขายรวม}} \\ \text{ยอดขาย ณ จุดคุ้มทุน} &= \frac{\text{ต้นทุนคงที่}}{\text{อัตราส่วนกำไรผันแปร}} \end{aligned}$$

การวิเคราะห์ใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคาร(Bank Statement Analysis)⁹

ใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคารของลูกค้าที่จะขอกู้เงินกับธนาคาร จะต้องเป็นผู้ที่มีธุรกรรมและธุรกิจ จำเป็นต้องนำเงินเข้าและออกในบัญชี เพื่อการชำระค่าใช้จ่ายต่างๆ ทุกเดือน เช่น ค่าบัตรเครดิต เงินกู้รถยนต์ ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ค่าประกัน ค่าน้ำค่าไฟฟ้า ฯลฯ

ในกรณีที่บัญชีของลูกค้ามีรายการเคลื่อนไหวสม่ำเสมอ จะเป็นเรื่องยืนยันความสามารถในการสร้างรายได้ของลูกค้าเป็นอย่างดี แต่เหตุการณ์นั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องมิตลอดไป อาจเกิด

⁹ ชาย กิตติคุณาภรณ์, เรียนลึกกับการกู้เงินธนาคาร, (โรงพิมพ์เม็คซี การพิมพ์ จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2541), หน้า 35.

ขึ้นได้เพียงไม่นานและก็อาจหมดไปด้วยสาเหตุอะไรก็ตาม การวิเคราะห์บัญชีเงินฝากธนาคารอาจจะพิจารณาความสามารถในการชำระหนี้ของลูกค้านี้ได้เพียงระดับหนึ่ง ภายใต้อสมมติว่าถ้าธุรกิจนั้นมีรายได้สม่ำเสมอจะต้องมีรายได้ปรากฏในบัญชี และเป็นผู้มีรายจ่ายสม่ำเสมอเช่นกัน ดังนั้นถ้าหากมีการหมุนเข้าและออกของเงินอย่างสม่ำเสมอ จะแสดงได้ว่าธุรกิจนั้นมีเสถียรภาพของรายได้ระดับหนึ่ง แต่ถ้าไม่มีการหมุนเวียนเงินในบัญชีเลย ธนาคารอาจจะไม่ให้กู้เงินก็ได้

ใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคาร สามารถแสดงให้เห็นถึง

- รายได้ประจำและรายได้พิเศษของลูกค้า
- รายการรับเงินจากลูกหนี้การค้า
- รายการเงินรับและจ่ายจากการเล่นหุ้น
- รายการจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ
- ภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นทุกเดือนกับเจ้าหนี้ต่างๆ
- วงเงินกู้ในรูปแบบ เงินเบิกเกินบัญชีที่ลูกค้าเบิกใช้ไป

วิธีการตรวจสอบ บัญชีเงินฝากธนาคาร ปกติแล้วจะพิจารณาภายในระยะเวลา 6 เดือนย้อนหลัง เพื่อพิจารณาดังนี้

1. ตรวจสอบรายจ่ายของลูกค้า ว่ามีรายจ่ายใบบางที่ยังมิได้แจ้งแก่ธนาคาร
2. ตรวจสอบจำนวนเงินที่ออกจากบัญชี ในจำนวนที่สูงผิดปกติ ซึ่งควรจะเป็นรายจ่ายในการลงทุน และตรวจสอบกระแสเงินสดรับด้วยว่ามาจากแหล่งใด เพราะอาจจะมาจากแหล่งเงินกู้อื่นก็ได้
3. ตรวจสอบวงเงินกู้เบิกเกินบัญชี ถ้าปรากฏว่ามีเงินอยู่แสดงว่ามีภาระหนี้สินในรูปเงินกู้เบิกเกินบัญชีที่เบิกไปใช้ ในกรณีดังต่อไปนี้

3.1 เป็นการเบิกเกินบัญชีเพื่อซื้อสินทรัพย์ชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งพิจารณาจากสมการทางบัญชีว่า สินทรัพย์ = หนี้สิน + ทุน

3.2 ใช้เงินเบิกเกินบัญชีไปในรายการจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดสินทรัพย์ เช่น เงินเดือนพนักงาน ดอกเบี้ยจ่าย ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร

3.3 ตรวจสอบยอดเงินคงเหลือต่ำสุด สูงสุด ในแต่ละเดือน ถ้าปรากฏว่ามียอดเงินคงเหลือในจำนวนที่พอสมควร แสดงว่าลูกค้ายังมีสภาพคล่องอยู่ แต่ถ้ายอดเงินคงเหลือมีน้อยมาก อาจจะแสดงให้เห็นว่าลูกค้าอยู่ในช่วงที่เงินตึงตัว

การวิเคราะห์งบกระแสเงินสด (Cash Flow Statement Analysis)¹⁰

งบกระแสเงินสดเป็นรูปแบบหนึ่งของงบแสดงการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินซึ่งแสดงให้เห็นว่าธุรกิจได้เงินทุนมาจากแหล่งใด และได้ใช้เงินทุนนั้นไปในทางใด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินความสามารถของกิจการในการได้มาซึ่งเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด และความ ต้องการของกิจการในการใช้จ่ายเงินสดไปในกิจกรรมต่างๆ งบกระแสเงินสดเมื่อนำไปวิเคราะห์ ร่วมกับงบการเงินอื่นๆ จะให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการประเมินการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ สุทธิของกิจการ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางการเงิน และความสามารถของกิจการในการจัดการเกี่ยวกับเงินสดที่มีอยู่และระยะเวลาการหมุนเวียนของกระแสเงินสด ซึ่งจะช่วยให้กิจการสามารถปรับตัวให้เข้ากับโอกาสและสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลกระแสเงินสดในอดีตยังใช้เป็นตัวบ่งชี้จำนวนเงิน ระยะเวลาและความแน่นอนที่กระแสเงินสดจะเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบความถูกต้องของการประเมินผลของกระแสเงินสดในอนาคต ที่จัดทำขึ้นในอดีต และความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการหากำไรและกระแสเงินสดสุทธิ และ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระดับราคา

กระแสเงินสดที่เกิดขึ้นในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีแบ่งได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1. กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (Operating Activity)
2. กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (Investing Activity)
3. กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน (Financing Activity)

กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (Operating Activity) คือ กระแสเงินสดที่เกิดจากกิจกรรมหลักที่ก่อให้เกิดรายได้ของกิจการและกิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่กิจกรรมลงทุนหรือกิจกรรมจัดหาเงิน กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานจึงมักเป็นผลมาจากรายการต่างๆ และเหตุการณ์อื่นที่เกิดขึ้นในการคำนวณกำไรสุทธิ และเป็นเครื่องบ่งชี้ความสามารถของกิจการในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดที่เพียงพอเพื่อชำระหนี้ผูกมัดเพื่อการดำเนินงานของกิจการ เพื่อจ่ายเงินปันผลและเพื่อการลงทุนใหม่ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาการจัดหาเงินจากแหล่งเงินภายนอก ตัวอย่างเช่น เงินสดรับจากค่าขายสินค้าและการให้บริการ เงินสดรับจากรายได้ค่าสิทธิ ค่าธรรมเนียม ค่านายหน้า และรายได้อื่นๆ เงินสดจ่ายค่าซื้อสินค้าและบริการ เงินสดจ่ายให้เจ้าหนี้เป็นค่าซื้อสินค้า เงินสดจ่ายให้พนักงานเป็นค่าใช้จ่ายเรียกว่า เงินเดือน เงินสดที่เกิดจากการซื้อ และขายหลักทรัพย์เพื่อการค้าขาย

¹⁰ วรศักดิ์ ทุมมานนท์, งบกระแสเงินสดและงบการเงินรวม, (กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2538), หน้า

(ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับสินค้าคงเหลือที่ซื้อมาเพื่อขายต่อออกไปใหม่) เงินสดจ่ายล่วงหน้าเพื่อลูกค้า และเงินให้กู้โดยสถาบันการเงิน ตลอดจนกระแสเงินสดจากดอกเบี้ยรับและเงินปันผลรับ เงินปันผลจ่ายและดอกเบี้ยจ่าย ซึ่งอาจจัดเป็นกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานได้เช่นกัน

กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (Investing Activity) คือ กระแสเงินสดที่เกิดจากการซื้อและจำหน่ายสินทรัพย์ระยะยาว และเงินลงทุนอื่นของกิจการซึ่งไม่รวมอยู่ในรายการเทียบเท่าเงินสด กระแสเงินสดดังกล่าวแสดงถึงรายจ่ายที่กิจการได้จ่ายไปเพื่อซื้อสินทรัพย์ต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดรายได้และกระแสเงินสดรับในอนาคต เช่น การซื้อหรือขายสินทรัพย์ระยะยาว เช่น ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ การซื้อหรือขายหุ้นทุนหรือหุ้นกู้ของกิจการอื่น การจ่ายเงินล่วงหน้าเพื่อลูกค้าและเงินให้กู้ยืมแก่บุคคลอื่น ทั้งนี้ อาจรวมถึงกระแสเงินสดจากดอกเบี้ยและเงินปันผลรับ

กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน (Financing Activity) คือ กระแสเงินสดที่เกิดจากรายการหนี้สินระยะยาวและส่วนของเจ้าของ หรือจากกิจกรรมอื่นใดที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในขนาดและโครงสร้างของส่วนของเจ้าของและส่วนของการกู้ยืมของกิจการ กระแสเงินสด ดังกล่าวเป็นประโยชน์ในการคาดคะเนโครงสร้างของส่วนของเจ้าของและส่วนของการกู้ยืมของ กิจการ ซึ่งจะช่วยให้อาจสามารถคาดคะเนสิทธิเรียกร้องในกระแสเงินสดในอนาคตของผู้ให้เงินทุนแก่กิจการ เช่น การกู้ยืมและชำระคืน หนี้สิน การเพิ่มทุนและการจ่ายเงินปันผล ทั้งนี้อาจรวมถึงกระแสเงินสดจากดอกเบี้ยจ่าย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษานี้ได้มีการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมาเป็นพื้นฐานในการศึกษาดังต่อไปนี้

วิรดา อุปรามี (2539) : ทำการศึกษาเรื่อง “หลักเกณฑ์การวิเคราะห์สินเชื่อโครงการธุรกิจและที่ดิน กรณีศึกษาธนาคารไทยพาณิชย์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาหลักเกณฑ์การวิเคราะห์สินเชื่อที่ธนาคารฯ ได้ใช้วิเคราะห์สินเชื่อแบบใด ซึ่งผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1. การวิเคราะห์สินเชื่อเชิงคุณภาพ ได้ใช้หลักเกณฑ์ C's Policy ในการพิจารณา 2. การวิเคราะห์สินเชื่อเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ทั้งบุคคลและงบกำไรขาดทุนในการวิเคราะห์ 3. การวิเคราะห์โครงสร้างทางการเงิน ใช้การวิเคราะห์ประมาณการงบกำไรขาดทุนและประมาณการงบกระแสเงินสด ซึ่งประมาณการงบกำไรขาดทุนใช้วิธีย่อส่วนแนวดิ่ง ส่วนการวิเคราะห์ประมาณการงบกระแสเงินสด ไม่ได้ใช้วิธีวิเคราะห์แต่พิจารณาว่าธุรกิจมีแผนการดำเนินงานและสภาพคล่องในแต่ละช่วงอย่างไร

ธงชัย อมฤตธรรม(2539) : ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารสินเชื่อเพื่อการเกษตรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาเชียงใหม่” ได้สรุปผลการศึกษาว่า หลักเกณฑ์การให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์สาขาเชียงใหม่ มีหลักเกณฑ์ดังนี้ 1. วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้ 2. ประวัติผู้กู้ 3. หลักประกัน 4. ความสามารถในการชำระหนี้ 5. นโยบายของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ 6. นโยบายของรัฐบาล และสุดท้าย สถานการณ์ของราคาสินค้าเกษตร